

S. MORSE'A TELGRAFIN PATENTİNİ İ. ABDÜLMECİT Mİ VERDİ?

Samuel Morse, telgrafi icat etmedi ama telgrafi ve telgraf alfabesini geliştirdi. Sultan Abdülmecit, Morse'a 1847'de Nişan-ı İftihar ve berat gönderdi.

Dünyanın İlk Telgraf Hatları Morse'dan Çok Önce Kuruldu

Telgraf yapma fikri, H. C. Orsted'in 1820'de elektrik akımının manyetik alan oluşturduğunu keşfetmesiyle doğdu. A. Ampere, 1821'de galvanometrelerle bir telgrafın nasıl yapılacağını açıkladı. Rusya'da, Baron Schilling 1832'de manyetik alandan yararlanarak ilk telgrafi icat etti. Schilling, Rus imparatorunun sarayı ile donanma komutanlığına telgraf hattı kurarken ölünce, proje kaldı. Alman bilim adamları C. F. Gauss ve W. Weber, 1832'de dünyanın manyetik alanını ölçerken bir telgraf icat etti. Almanya'da tren istasyonları arasındaki ilk telgraf hattı 1835'te kuruldu. İngiltere'de ilk telgraf hattını Sir W. Cooke ve C. Wheatstone, 1837'de Londra'da kurdu. Ardından 1839'da Londra ile 21 kilometre uzaklıktaki Slough tren istasyonları arasına bir telgraf hattı kuruldu. Bu hattan 1 Ocak 1845'te çekilen bir telgraf sayesinde, Londra'ya trenle kaçmaya çalışan bir katil Londra'da trenden inerken yakalanmıştı.

Morse'un 1844'te Washington D. C'den Baltimore'a çektiği telgraf

Samuel Morse'un Mesleği Ressamlıktı

Morse, bilim adamı değil ABD'de tanınmış bir ressamdı. ABD başkanlarından J. Adams gibi tanınmış politikacıların tablolarını yaptı. Morse, 1825'te bir portre yapmak için Washington'a gitmişti. Babası ona eşinin ağır hasta olduğunu yazınca hemen yola çıktı ama eşinin cenazesine bile yetişemedi. Bu olay nedeniyle Morse, acil durumlarda mesaj iletecek bir cihaz yapmayı düşünmeye başladı. Bir fizikçiyle tanışan Morse, 1832'de elektromıknatıs konusunda ondan çok şey öğrendi. Ardından, elektromıknatısla çalışan bir telgraf tasarlayıp patent başvurusu yaptı ama patenti alamadı. Telgraf cihazı, 20 metreden uzağa sinyal gönderemiyordu. Kimya profesörü A. Gale'den röle yapmayı öğrenince, sinyalleri 16 kilometre uzağa iletmeyi başardı. Morse, asistanıyla birlikte Morse alfabesini geliştirdi ve 1838'de telgrafi New Jersey'de halka tanıttı. ABD Parlamentosu Morse'un telgrafını beğenince, 30 bin dolar karşılığında Washington D. C. ile Baltimore arasına telgraf hattı döşeme şansına kavuştu. Morse 1844'te bu telgraf hattından ilk telgrafi Baltimore'a çekti. Morse alfabesine göre "SOS" yani "imdat" sinyali 3 nokta 3 çizgi ve 3 noktadır (••• --- •••) ve her dilde aynı anlamı taşır.

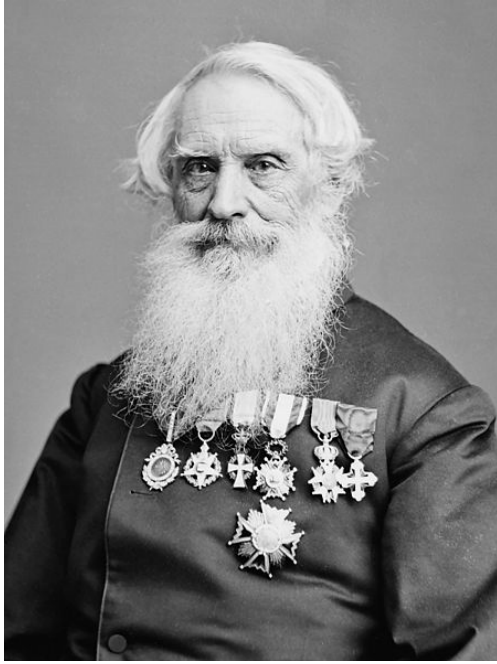

I.Abdülmecit'e 1847'de telgrafi tanıtanlardan Cyrus Hamlin

Morse, Abdülmecit'in Nişan ve Beratını Patent Kabul Etti (*)

ABD'de ve İngiltere'de, daha önce telgrafın patentini alanlar olduğu için Morse'a patent verilmedi. Morse, ABD'de 1838'de telgrafının çalıştığını kanıtlayınca şansı düzeldi. Chamberlain adlı bir girişimci, bu telgrafi pazarlamak için Morse'la anlaştı. Chamberlain, Morse'un telgrafını padişaha tanıtmak amacıyla 1839'da İstanbul'a geldi. Ancak telgraf henüz mükemmel hale gelmediği için iyi çalışmadı. Avusturya'ya gidip cihazı tamir ettirmek için bindiği gemi batınca, Chamberlain öldü ve telgraf padişaha sunulamadı. Morse 1844'te ABD'nin ilk telgraf hattını kurduktan sonra, padişaha ulaşmak için bir fırsat yakaladı. Amerikalı profesör J. L. Smith, madencilik okulu kurmak için Osmanlı hükümetine danışmanlık yapıyordu. Smith, madenlerle İstanbul arasında telgraf bağlantısı kurmak için 1847'de Morse'un bir telgrafını İstanbul'a getirtti. İstanbul'da misyonerlik yapan Cyrus Hamlin adlı Amerikalı misyoner ile birlikte I. Abdülmecit'e telgrafi sunmak için onay aldılar. Sarayda önce padişaha, telgraf ve elektromıknatıs hakkında bilgi verdiler. Abdülmecit aletleri inceledikten sonra Smith'in diğer odaya gidip mesajı almasını istedi. Amerikalı diplomat J. P. Brown, işaretlerin karşılığı olan harfleri gösterince padişah "o zaman her dilde mesaj çeker" dedi. Brown padişahın bir cümle söylemesini istedi. Abdülmecit "Fransız buharlı gemisi geldi mi? Avrupa'dan ne haberler var?" dedi ve Cyrus mesajı koridorun diğer ucundaki odaya çekti. Ardından padişah, Smith'in olduğu odaya gidip mesajı okumasını istedi. Mesajın aynı olduğunu görünce iki kez "maşallah" dedi. Ertesi gün saat 13.00'te padişah, sadrazam ve vezirler önünde telgraf mesajları yine başarıyla iletildi.

Padişah, Smith'e bu başarısı için nasıl bir ihsan istediğini sordurttu. Smith sekretere, padişah neyi uygun bulursa onun kendisine değil telgrafi yapan Morse'a iletileceğini söyledi. Padişah, Morse için Nişan-ı İftihar madalyası ve berat yollattı. Morse, bu beratın, padişahın verdiği patent olduğunu yaydığı için bazı kaynaklar onun ilk patenti padişahıtan aldığı yazıyor. Ancak o dönemde, patent kanunu çıkmamıştı. Alamet-i Farika Nizamnamesi 3 Nisan 1872'de, İhtira Beratı Kanunu 1879'da yürürlüğe girdi. Bu nedenle Morse'un Osmanlı patenti aldığı doğru değildir.

Samuel Morse, padişahın gönderdiği Nişan-ı İftihar ile (sol baştaki)

Morse, İstanbul-Edirne veya Kırım Hattını Döşemedi

Padişah Abdülmecit, Morse'a madalya ve berat gönderdiği için padişahın onu İstanbul'a davet edip İstanbul-Kırım telgraf hattını döşettiği sanılır, ama bunu kanıtlayan belge yoktur. İstanbul-Edirne telgraf hattını da Morse çekmemiştir. Bu hatlar, sanıldığı gibi dünyanın ilk telgraf hatları da değildir. İlk telgraf hatları 1835'te Almanya'da, 1839'da Londra'da 1844'te Washington'da kuruldu. I. Abdülmecit'in, Smith'e vezirlerin yanında İstanbul-Edirne arasına Morse'un telgraf sisteminin kurulmasının maliyetini sorup ucuz bulduğu doğrudur. Padişah bir süre sonra Smith'e de bir nişan göndertti ama telgraf kurması için davet etmedi. Kırım Savaşı sırasında İstanbul-Kırım arasına 1853'te çekilen telgraf hattını İngilizler kendi askerleri için Fransızlarla birlikte kurdu. Padişahın İstanbul-Edirne arasına 19 Ağustos 1855'te kurdurduğu telgraf hattını Morse değil Fransızlar yaptı. Telgraf ağına Padişah Abdülaziz ve Padişah II. Abdülhamit dönemlerinde ekler yapıldı. Osmanlı telgraf ağı, dünyadaki en geniş telgraf ağlarından biri oldu. Yılda 5 milyondan fazla telgraf çekilirdi.

R.P.P

I. Abdülmecit'in Morse'a 1847'de gönderdiği Nişan-ı İftihar'ın bir eşi

Morse, telgrafı geliştirip ABD'de yaygınlaşmasına öncülük etti. Padişah Abdülmecit sayesinde, Osmanlı vilayetleri telgraf ağıyla birbirine bağlandı.

(*): Yazıda, I. Abdülmecit'e telgrafın takdim edilmesini anlatan kısım, olayı yaşayan ve sonra 1863'te Robert Kolej'i kurup yöneten Cyrus Hamlin'in anılarından özetlenmiştir.

**Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü**